

3. Сімейний кодекс України. Закон від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
4. Цивільний кодекс України. Закон від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
5. Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.1995 № 57. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-%D0%BF#Text>
6. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо вирішення батьками питань тимчасового виїзду дітей за межі України. № 6146 від 07.10.2021. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27973>
7. URL: <https://www.facebook.com/Igor.fris>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-16>

## CLASSIFICATION OF GENETIC INFORMATION AS AN OBJECT OF CIVIL LAW REGULATION

## КЛАСИФІКАЦІЯ ГЕНЕТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

**Krushelnyska H. L.**

*Candidate of Juridical Sciences,  
Senior Lecturer at the Department  
of Civil Law Disciplines  
National Academy of Internal Affairs  
Kyiv, Ukraine*

**Крушельницька Г. Л.**

*кандидат юридичних наук,  
старший викладач кафедри  
цивільно-правових дисциплін  
Національна академія  
внутрішніх справ  
м. Київ, Україна*

Розвиток біомедичних технологій останнім часом інтенсивно прогресує, при цьому особлива увага приділяється генній інженерії, а також генетичним та геномним технологіям. І це не дивно з огляду на давнє бажання людства розшифрувати геном людини, знайти ключ до подолання спадкових захворювань, впливати на тривалість життя індивіда. Однак вдалі спроби секвенування генів та поява революційних технологій, таких як CRISPR/Cas9 (редагування генів шляхом видалення, додавання чи зміни послідовних ділянок ДНК), методи

мітохондріального переносу (при народженні дитини з використанням допоміжних репродуктивних технологій за участі більше як двох осіб), спеціальні комп'ютерні програми генерування синтетичних генів людини, призводять до появи таких нових об'єктів прав, як гени, геном, генетична та геномна інформація. На доктринальному рівні серед цивілістів уже сформувалася думка про необхідність поширювати на такі об'єкти цивільно-правовий режим, з огляду на те, що кожна молекула ДНК – це в першу чергу носій спадкової інформації про індивіда, яка становить таємницю приватного та сімейного життя.

Для розробки нормативно-правового регулювання отримання, обробки, використання та зберігання генетичної інформації людини важливим є розкриття цього поняття з урахуванням різних критеріїв, які дозволяють здійснити класифікацію генетичної інформації.

Так, аналізуючи міжнародне та національне законодавство, можна дійти висновку, що генетичну інформацію можна розрізнити за ознакою відібрання в особи, що здійснюється в обов'язковому або добровільному порядку. Подібна класифікація відображена також у проекті закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» № 4265 [1], прийнятому Верховною Радою України 09 липня 2022 року та направленою на підпис Президенту України. Зокрема у проекті визначається, що обов'язковій державній реєстрації геномної інформації підлягає геномна інформація осіб, яким повідомлено про підозру у вчиненні умисних тяжких або особливо тяжких злочинів проти життя, здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи, статевої недоторканості особи, щодо яких обрано запобіжний захід; осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння проти життя, здоров'я, статевої свободи, статевої недоторканості особи, до яких за рішенням суду застосовані примусові заходи медичного характеру; осіб, засуджених за вчинення умисних злочинів проти життя, здоров'я, статевої свободи, статевої недоторканості особи; невідомих трупів людей та їх останків, відомості про виявлення яких внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочато розслідування; осіб, зниклих безвісти, яка за рішенням суду може бути встановлена шляхом проведення молекулярно-генетичної експертизи (дослідження) раніше відібраних біологічних зразків або біологічного матеріалу, відібраного з особистих речей особи, зниклої безвісти. Добровільна державна реєстрація геномної інформації проводиться на підставі письмової заяви будь-якої особи (у тому числі це стосується військовослужбовців) про відбір у неї біологічного матеріалу, проведення молекулярно-генетичного дослідження та внесення генетичної інформації до Бази даних.

Наступною ознакою, за якою можна класифікувати генетичну інформацію, є можливість ідентифікації особи, із біологічних зразків якої вона була отримана. Зокрема у п. 26 Регламенту 2016/679 Європейського парламенту і Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС [2] зазначається, що принципи захисту персональних даних не поширюються на анонімні та анонімізовані дані. Такі положення вказують на те, що генетична інформація може бути персоніфікованою, анонімізованою (знеособленою) та анонімною. Ця класифікація має значення для визначення ступеня охорони та можливості поширення генетичної інформації відповідно до правового режиму персональних даних у тій частині, в якій генетична інформація ідентифікує конкретну людину.

Генетичну інформацію можна розрізнати також за метою використання. Зокрема її можна використовувати безпосередньо з метою ідентифікації особи (як виду персональних даних), як це передбачає проект закону України № 4265 [1]. Генетичну інформацію можна збирати для лікування, профілактики захворювань, а також для виявлення генетичної схильності до певних захворювань. Наприклад у Порядку застосування ДРТ передбачається можливість проведення преімплантаційної медико-генетичної діагностики моногенних і хромосомних дефектів в ембріонах на етапі до ембріотрансферу [3]. Крім того, генетичну інформацію (як персоніфіковану, так і анонімну) можна використовувати у наукових цілях для виявлення закономірностей розвитку людства. На таку мету вказують положення Міжнародної декларації про генетичні дані людини від 16 жовтня 2003 року, де визначено, що генетичні дані людини можуть також використовуватися для проведення медичних, у тому числі епідеміологічних та інших наукових досліджень, особливо генетичних досліджень популяцій, а також антропологічних та археологічних досліджень [4].

Також генетичну інформацію доцільно класифікувати за її носієм та місцем зберігання. Зокрема, генетична інформація міститься у молекулі ДНК, яка у свою чергу може бути окремо виділена, а може знаходитися у складі будь-якого біологічного об'єкта, відділеного від тіла людини. Зазвичай такі біооб'єкти можуть зберігатися в банках пуповинної крові, інших тканин і клітин людини. Крім того, генетична інформація може зберігатися у розшифрованому виді як конфіденційна інформація про особу в державних або біоінформатичних базах даних, призначених для зберігання і систематизації амінокислотних і нуклеотидних

послідовностей різних організмів та їх порівняльного аналізу з метою розв'язання задач геноміки, медицини, генної інженерії тощо [5, с. 15].

Подібну класифікацію можна продовжувати в залежності від способів та методів збирання, зберігання, виду обробки, зберігання та використання генетичної інформації, що має значення для обрання належного правового регулювання обігу генетичної інформації.

### **Література:**

1. Про державну реєстрацію геномної інформації людини: проект закону України № 4265. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1398272> (дата звернення: 29.10.2022).

2. Регламент 2016/679 Європейського парламенту і Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984\\_008-16#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text) (дата звернення: 29.10.2022).

3. Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 року № 787. Офіційний вісник України від 01.11.2013, № 82, стор. 446, стаття 3064.

4. Міжнародна декларації про генетичні дані людини від 16 жовтня 2003 року: Міжнародний документ, ЮНЕСКО. URL: [https://www.un.org/ru/documents/decl\\_conv/declarations/genome\\_dec.shtml](https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/genome_dec.shtml) (дата звернення: 30.10.2022).

5. Біоінформатичні бази даних: навч. посіб. для студ. Спеціальності 162 «Біотехнології та біоінженерія» / С. В. Горобець, О. Ю. Горобець, М. О. Булаєвська; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. – 117 с.